

CREACIÓ CRÍTICA, CRÍTICA CREATIVA: L'AGITACIÓ CULTURAL DEL GRUP DE SABADELL ALS ANYS 1924-1928

Jordi MARRUGAT
Universitat Autònoma de Barcelona

Tota cultura moderna es defineix per construir-se com una lluita constant contra l'autoritat inqüestionable, el prejudici i el fals argument. Situa al seu centre el pensament crític. És el motiu pel qual el Modernisme va tenir un dels eixos en la crítica lliure i independent, allunyada de preceptives i dogmatismes.¹ El Noucentisme ho assumí des d'una clara consciència de modernitat —fins al punt que Carner s'enorgullia de pertànyer a uns temps en què la joventut «demana que no cessi mai en el nostre entorn el lliure i amplíssim exercici de la crítica».² Els hereus d'aquest moviment reclamaren insistentment la necessitat d'això mateix: una crítica cultural justa que, per tant, fos implacable, despietada, corrosiva.

Les personalitats capitals d'aquest procés de creació d'un pensament crític català modern són prou conegudes. Entre altres, destaquen Joan Sardà, Josep Yxart, Ramon D. Perés, Jaume Brossa, Josep Carner, Joaquim Folguera i Carles Riba. És una seqüència que desembocà en un dels nuclis crítics més remarcables de la història de la cultura: el Grup de Sabadell.³ De fet, el membre d'aquest que acabà centrant-se més exclusivament en la crítica literària, Armand Obiols, reivindicà insistentment com a precedents els tres darrers.⁴ Riba i Folguera li serviren com a models d'argumentació. Carner, a més, com a exemple per a les «definicions humorístiques» i els «dardells» que llançà des de les seccions «Sagitari» (*Revista de Catalunya*, 1924-1928) i «Buirac» (*La Nau*, 1928-1929), de títols prou explícits en referència a aquests mots que ell mateix emprà per definir el pensament crític carnerià.⁵

La crítica, però, no fou només el centre de l'activitat del que acabà identificat com a crític del grup. Des de finals de la dècada dels anys 10, Francesc Trabal dugué a terme,

1. Vegeu Castellanos (1988: 187-220), Castellanos (1989: 16-21), Castellanos (2006: 160-191).
2. Vegeu Carner (1986: 76-95). Pel que fa al Noucentisme, la modernitat i l'exercici del pensament crític: Murgades (1987: 9-72) i Marrugat (2010: 73-100).
3. Vegeu-ne la història general a Bach (1991-1992: 67-80 i 59-75), Bach (2002), Balaguer / Campillo (2010: 160-175) i Marrugat (2013: 7-110).
4. Vegeu Balaguer (1996a: 9-56) i Marrugat (2008: 17-51).
5. «Buirac», *La Nau*, 19-VII-1928; reproduït a OBIOLS, (1996: 74).

ben aviat al costat de Joan Oliver, crítiques a tota mena d'institucions culturals catalanes, a l'organització de la vida artística i social sabadellenca —sovint en forma d'actuacions humorístiques com la fundació del «Casino dels senyors»— o a obres teatrals i actes musicals. Aquesta activitat crítica, però, agafà embranzida i guanyà molt de ressò públic quan, sobretot entre 1924 i 1928, l'exerciren com a grup unit d'intel·lectuals des de la redacció del *Diari de Sabadell*. En efecte, a finals d'aquell 1924 es produí el que ha estat anomenat l'«assalt a la redacció» del *Diari de Sabadell* per part dels tres membres principals del Grup, que ja feia temps que hi col·laboraven.⁶ Des d'aquesta plataforma, Joan Oliver i Francesc Trabal reclamaren i exerciren la crítica despietada tant de literatura com d'arts plàstiques, música, institucions, comportaments, política..., de qualsevol activitat humana.⁷ N'és ben simptomàtica una demanda que el 6-XII-1925 va fer Trabal a l'Ajuntament de Sabadell, des del diari que duia el nom de la ciutat, titulada «El dret a la crítica». Hi reclamava informació pública d'unes obres que projectava l'ajuntament per tal que tothom pogués exercir-hi el dret a la crítica. Cosa que feia ell constantment en tots els articles sobre la vida sabadellenca i la cultura catalana. Ho mostren molt clarament articles exemplars que reproduïm en apèndix com «Oh! l'art i la cultura!» i «Com dèiem ahir...»,⁸ en els quals reclama l'autonomia de les disciplines que donen títol al primer i posa en evidència la pràctica real que se'n feia a Sabadell, fins i tot confrontant la pròpia capacitat crítica, tan civilitzada, als «procediments prehistòrics», tan rudimentaris, de la censura que la dictadura de Primo de Rivera exercia llavors en diaris i revistes.

Tota aquesta activitat demostra que el nucli del conjunt d'actuacions del Grup de Sabadell era el pensament crític. La mateixa obra creativa de Trabal i d'Oliver és incomprendible sense tenir ben present que parteix de la crítica. Perquè la crítica humorística —sovint en forma de paròdia— de models literaris genèrics —la novel·la, la poesia romàntica i simbolista, el psicologisme— o concrets —els escriptors avantguardistes, surrealistes i postsimbolistes o Carner i Riba en particular— que exerceixen llibres com *L'any que ve*, *Una tragèdia a Lil·liput*, *L'home que es va perdre*, *Judita*, *Les decapitacions* o *Bestiari*,⁹ només pot néixer dins d'una cultura moderna plenament conscient del paper central que hi té el pensament crític. Alhora que en són la font principal de desenvolupament. És per això que resulta del tot coherent amb la seva obra el paper central que volien atribuir a la crítica Oliver i Trabal des del *Diari de Sabadell*. Paral·lelament, articles d'Obiols com «L'article que mai no escriuré» (31-I-1925), també recollit a l'apèndix d'aquest estudi, per una pruija de classificació força injustificable, seria difícil d'encabir en cap gènere literari predefinit —com a màxim, cabria al calaix de sastre de l'assaig— o sota l'etiqueta de «creació». Tanmateix, es tracta d'una autèntica joia de la literatura catalana en què el crític fa autocrítica humorística amb fins generalistes —però, alhora, explicant alguns dels motius de la parquedat de la seva ploma. Semblantment, el genial «El “meu” Angel Guimerà», publicat el 8-III-1925 amb motiu d'una Diada Guimerà en

6. Vegeu Bach (1991-1992: 71-74).

7. Vegeu-ne una aproximació a Bach (1985: 13-32) i Puig (2001).

8. *Diari de Sabadell*, 28 i 29 de gener de 1926.

9. Vegeu Balaguer (1996b: 67-87), Balaguer (1999: 51-53), Balaguer / Campillo (2001), Balaguer (2007: 166-171) i Marrugat (2002: 65-83).

homenatge al dramaturg poc després de la seva mort, prenia el gran escriptor com a pretext de consideracions metacrítiques afinadíssimes. Obiols començava imaginant un editor francès que volgués publicar «una edició densa, solvent i definitiva de les obres completes de Dostoievski». Per promoure-la, es decidiria a publicar, també, fora de sèrie, «un llibre que digui l'última paraula sobre Dostoievski». L'encarregaria a un dels millors crítics francesos. Tanmateix, remarca Obiols, aquest no podria mai donar la gran obra fredament objectiva, definitiva, sobre aquest ni cap altre autor. I és que encara que un crític es proposés de fer una cosa aparentment tan neutral com explicar l'argument d'un llibre, mai no seria del tot objectiu:

Un crític serà doncs sempre *parcial* en el sentit de que referirà sempre a ell les coses i els aspectes. El món està en funció de cada home. És ingenu afirmar que només hi ha un món. Hi ha tants mons com homes, de la mateixa manera que hi ha tants quadres com ulls se'n miren un. Cada home té el seu món, l'únic que li correspon i l'únic que es mereix. Per més que faci hom no podrà mai conèixer el món «dels altres». Sobre les coses hi posem una màscara construïda amb elements que Déu sap d'on traiem. El que en realitat viu i pateix rera la màscara és per nosaltres tan absolutament remot, que ens resulta impossible.

En efecte, l'editor francès hauria fet millor publicant una obra sobre Dostoievski que recollís les mirades de diversos crítics, «els quals completant-se haurien dat sempre una imatge més aproximada del Dostoievski total i viu que palpita qui sap a on, inassolible». I és que tothom es troba a si mateix en allò que llegeix:

Quan jo admiro en un autor una cosa determinada tinc sempre la raríssima sensació —res de pedanteria per altra banda— de que sóc jo l'autor de les pàgines que llegeixo en una versió francesa, per exemple. Això, a pesar del que pugui semblar a primer cop d'ull, és exactíssim; tots som materialment, en essència, els autors de les coses que admirem.

És en aquest sentit, conclou Obiols, que ell té el seu Àngel Guimerà. Com a crític que homenatja aquest escriptor, decideix no fer veure que pot parlar objectivament d'ell, sinó que exposa la màscara que, per a ell, du el dramaturg i poeta romàntic. El va descobrir quan tot just era un adolescent ple d'imaginació que el reinventà a partir de les cobertes i els títols dels seus llibres:

El *meu* Àngel Guimerà és avui encara —i ho serà sempre més— el que aleshores vaig conèixer.

Coneixença superficial per altra banda, la d'aleshores, però coneixença que va tenir sobre mi una enorme influència. Jo anava cada dia a mirar els aparadors d'una llibreria. Restava llargues estones embadalit davant dels llibres que contenien misteris inconeguts. Llegia els títols deu, cent vegades, mirava els colors de les cobertes amb la delectació del que esguarda un bell paisatge. Entre els llibres dels aparadors d'aquella llibreria uns n'hi havien de més suggestius que els altres. Aquests llibres portaven uns títols esperonadors de la imaginació i eren d'un groc que es delia per tornar-se verd pàl·lid. Al voltant d'aquells noms i al voltant d'aquell color jo havia construït tot un món d'accions, de pompes i de personatges. Un món ample i joiós, joiós en el crim, com en la glòria, un món una mica desdibuixat però vivíssim a través del color primaveral de les portades. Accidentalment

havia vist sobre cada una de les cobertes el nom de l'autor. Aquest era un tal Àngel Guimerà que jo aleshores ni sospitava que podés existir.

Després, malauradament uns anys després, llegia aquests llibres en un temps en què ja no podien exercir sobre mi una acció vivíssima. A cada pàgina tenia una dolorosa decepció; dolorosa com la decepció que vaig sentir, anys i anys abans, al saber que la terra, l'«ampla terra», era rodona.

Obiols, doncs, utilitza la figura de Guimerà per reflexionar sobre els mateixos actes de lectura i de crítica, sobre els elements bàsics fonamentals del Grup de Sabadell. Plan-teja allò que els condiciona i com poden intentar superar-se'n les limitacions, encara que sigui impossible fer-ho del tot.

Pel caràcter crític que tenen i l'estil humorístic amb què es desenrotllen aquest i altres articles d'Obiols, així com molts dels articles dels dos companys de grup, al marge de l'immens valor que tenen, crearen fortes polèmiques. Ho testimonià irònicament el mateix Obiols al començament de l'article titulat «“Au dessus de la mêlée”» (13-III-1925), escrit en resposta a les crítiques rebudes pel que fou considerat una fugida d'estudi i una crítica negativa envers Guimerà:

Tenen els meus articles —rara virtut— el do d'esdevenir immediatament famosos. Famosos esdevingueren els meus «Jocs d'esperit», com famosos han esdevingut «L'article que mai no escriuré», «Parla la muller», «François Coppée», etc. Famosos esdevindran —cal creure en una mena de predestinament— els articles que preparo: «Els meus trucs», «Jo i la meva ombra», «Diàleg amb un cavall». Analitzar les causes pròximes i les causes remotes, fredament, críticament, d'aquesta fama —que jo estic molt lluny d'atribuir a una excel·lència intrínseca donada només a uns pocs escollits dels déus— seria tasca plena d'interès.

Un article recentíssim: «El “meu” Àngel Guimerà» escrit dissabte a les tres de la tarda, ja era famós diumenge a les nou del matí. Aquest és el meu gran «record».

La resposta, doncs, començava prenent un to humorísticament corrosiu: Obiols fa referència a quatre títols que certament havia publicat al *Diari de Sabadell* i que provocaren polèmica, però, tot seguit, n'anuncia uns altres que més aviat semblen una burla de si mateix i, sobretot, dels lectors escandalitzats.

En efecte, el fet que el Grup de Sabadell es presentés com a nucli crític i exercís lliurement aquesta activitat provocà no poques baralles en el món local i, poc després, nacional. L'1 de desembre de 1924 apareixia per primer cop *La Veu de Sabadell*, diari que cultivà una intensa enemistat amb el Grup de Sabadell, actiu des del *Diari de Sabadell*. De fet, sembla que el nou diari havia nascut com a reacció a l'apropiació del vell per part de Trabal, Oliver i Obiols. El seu nucli el formaren antics redactors del vell diari que se'n sentiren desplaçats: el dirigia Joan Costa i Deu i hi escrivien, entre altres, Joan Serracant Manau, Joan Arús o Joan Matas.¹⁰

Tot just començar a aparèixer, *La Veu de Sabadell* ja responia a unes suposades calúmies de Trabal. Els redactors del nou diari havien afirmat actuar des d'«una absoluta

10. Per a aquestes i altres dades sobre aquests dos fronts, vegeu: Bach (1991-1992: 71-74) i Comadran (2014: 402-449).

independència», «lliures de traves i compromisos polítics».¹¹ Però Trabal no ho veia així:

El senyor Francesc Trabal, redactor del *Diari de Sabadell*, va ésser qui primer llançà la primera insídia, atribuint a la publicació nostra, una filiació política que no té.

Amb una constància digna de mellor causa, ha insistit en les seves manifestacions inicials, encara que sense fer-les públiques per mitjà de l'escrit.

[...]

El senyor Vicens Trabal, procurador dels Tribunals i pare del repetit redactor, no s'amaga tampoc de dir la nostra filiació falsa i que no admetem de cap manera.

Nosaltres no entaularem una contravèrsia en *broma* amb el senyor Trabal fill, perquè és un humorista *formidable*, ni jurídicament discutirem amb el seu pare que de lleis en sap un niu. Però sí que els direm a ells i als que els secundin amb els seus gori-gori, que no estem disposats a admetre malvolences de ningú i els recordarem que tenim una ploma als dits i un diari a la nostra disposició.¹²

L'amenaça es va complir: aquesta resposta només era el principi d'un enfrontament constant. El dia 16 del mateix mes, *La Veu de Sabadell* anunciava la publicació del fullotó *Enriqueta*, de F. Coppée, que començà l'endemà. Era presentat com la reparació d'«una veritable injustícia», el fet que Coppée no hagués estat mai traduït al català. I descrivia *Enriqueta* com «un estudi psicològic de primer ordre» escrit per «un mestre de la novel·la, un poderós engeni, un profund pensador i un home de bé».¹³ Just el mateix dia Obiols publicava al *Diari de Sabadell* l'article crític «François Coppée», que repassa el conjunt de la trajectòria del francès qualificant-lo de «beneït» i de «l'home més profundament vulgar del seu segle», autor d'una lírica amb «emocions fàcils a propòsit de motius banals» i «llocs comuns amorosos tractats amb insuportable mal gust». De fet, l'article comença ja amb aquesta anècdota humorística absolutament demolidora:

—«Quin és l'escriptor més dolent de tot el món?» —preguntava Henry Desjardins, l'impecable Henry Desjardins, quan volia de totes les maneres aprovar algun seu deixeble de Literatura Francesa. Per negat que fos el noi al sentir aquesta pregunta ja es veia salvat. Obria els ulls, prenia una gravetat acadèmica i responia: —«François Coppée est le pire écrivain de tout le monde»—. Diuen que aleshores Henry Desjardins somreia imperceptiblement, s'acariciava la barbeta punxeguda, llençava una mirada circular a l'aula i deia: —«Bien, monsieur, vous avez un excellent bon goût»—.

L'article aparegué amb la xifra en números romans «I» com a subtítol, però no se'n publicà una segona part. No obstant això els poemes paròdics que aparegueren sota els títols «Contra Enriqueta» i «A Henriette» podrien llegir-se com una continuació de l'article d'Obiols —si bé toquen altres motius propis del Grup al marge de la crítica al nucli de *La Veu de Sabadell*.¹⁴ Obiols i el Grup de Sabadell quedaven així identificats com «Les

11. [Sense signar], «Comencem», *La Veu de Sabadell*, 1-XII-1924, p. [1].

12. [Sense signar], «Contestant insídes», *La Veu de Sabadell*, 15-XII-1924, p. [2].

13. [Sense signar], «F. Coppée», *La Veu de Sabadell*, 17-XII-1924, p. [2].

14. A. Obiols: «Contra Enriqueta. Imitació de Jean Moréas», *Diari de Sabadell*, 13-I-1925, p. 1; J. Pendonista [J. Oliver]: «A Henriette», *Diari de Sabadell*, 3-V-1925, p. 1.

enfants terribles», títol d'un altre article que els era directament dirigit. Carregava sobretot contra els joves que exerceixen de «crítics» considerant-los «rebutadors d'ofici». Els articles d'Obiols eren sens dubte al·ludits en aquest paràgraf:

L'enfant terrible revestit dels atributs de la crítica (per ell un martell i una destrala) comença a fer obra destructiva animat pels que al seu redós martiritzen l'art. La gent entenimentada, els que la polsina dels anys ha emblanquit els seus cabells, somriuen compassivament a l'escoltar un absurd del crític, que s'ha après de memòria uns noms d'artistes estrangers (francesos en la pintura i russos en la literatura) i no és per altivesa, sinó per benevolència que els deixen esbravar.¹⁵

En efecte, precisament perquè eren literalment crítics, els membres del Grup de Sabadell foren titllats sovint, des de *La Veu de Sabadell*, de joves plagues, inexperts, inconscients, incapaços de comprendre res però als quals potser l'experiència i l'edat curaria. Les relacions culturals arribaren a ser tan tenses que l'1-III-1925 Trabal titulava un article seu «Ens sembla que un petit armistici no aniria pas malament». Hi escrivia:

Ja que no sabíem esbravar-nos en altres coses havem començat a esbravar-nos amb nosaltres mateixos. Amb les nostres institucions, amb els nostres coneguts, amb els nostres amics, amb els nostres companys. Dins aquest ordre, si ens hi fixem, veurem que la cosa està que crema.

L'un rebenta l'altre. Aqueix fa pam i pipa a aquell. El de més enllà diu cul d'olla al de més cap aquí. El 16 diu que el 18 és un poca-solta i el poca-solta respon fent rots. Si hom es posa de cara a la paret li diuen que per això no cal dur bigoti i que més valdria posar-se bocaterrosa; si el Pere fa versos el Pau li recomana que arregli soles i talons, si M2 exhibeix els seus dibuixos ve l'M3 i li explica que a Sant Feliu treballen el suro d'una manera admirable [...]. Hi ha una mà de rebots espirituals com no s'havia vist mai. Tothom s'enfada, tothom crida, però tothom fa el que pot.

No costa gaire trobar en aquestes línies referències a l'actualitat cultural sabadellenca: «De cara a la paret» és el títol de la columna de Trabal en què es publica aquest article; una enquesta que Obiols havia titulat «Jocs d'esperit, divina poesia!» era destinada a constatar que la majoria de poetes sabadellencs més valdria que es dediquessin a una altra cosa; i institucions locals com l'*Almanac de les Arts* havien estat durament criticades també per Obiols. Per aquests i altres motius, les tensions havien arribat molt lluny i Trabal proposava «la celebració d'una mena d'armistici en forma de sopar (o dinar, no renyirem) en el qual ens trobéssim tots aquells que en tot això de l'esbravament hi havem tingut certa responsabilitat». Sota el títol de «Per un armistici» el 8-III-1925 el *Diari de Sabadell* donava notícia de la constitució de la comissió organitzadora del que s'anomenà «Àpat de l'Armistici» —formada per Joan Bta. Vives, Josep Sanllehí, Joan Llonch, Lluís Papell, Joan Costa i Deu i Joan Oliver. Era, però, simplement això: un armistici. La guerra continuava. I és que la nota «Per un armistici» apareixia al costat d'«El “meu” Àngel Guimerà», article d'Obiols que provocà una irada resposta immediata de Joan

15. J. Serracant Manau: «*Les enfants terribles*», *La Veu de Sabadell*, 23-XII-1924, p. [6].

Arús a *La Veu de Sabadell* del 10-III-1925.¹⁶ Es titulava «Els mals de la joventut» i Arús hi prenia el to del savi superior tolerant amb un jovent que, deia, és «petulant, audaç, iconoclasta i té una visió superficial, equivocada i fragmentària dels homes i de les coses». Tanmateix, seguia,

hi ha casos en què la petulància, l'orgull, la gosadia i l'absència de respecte dels joves arriben a un grau superlatiu, anormal, gairebé patològic; i aleshores, allò que abans esguardàvem gairebé amb complascència se'ns fa intolerable fins a despertar en nosaltres un gest de disgust, de reprovació. A Sabadell es dona actualment un d'aquests casos en el camp del periodisme. Hi ha un periodista neòfit que, a part de tenir qualitats literàries apreciables —per això és més de lamentar el que anem a dir— es distingeix per les seves plagues de mal gust, per la seva barra descomunal i per l'aire de desmenjat i de perdonavides amb què sol parlar de tot i de tothom. Totes aquestes males condicions, que quan les té un simple particular no interessaven per res, quan es posen de relleu en les pàgines d'un diari fan desitjar el contrapès, per part de qui sigui, de certes altres bones condicions que no volem negar, però que, al nostre entendre, no actuen com deurien. Ara mateix s'ha donat un cas que, sense això que acabem de dir, no tindria explicació possible. Veiem el que ha fet el nostre jove periodista: doncs, veus aquí que aquest esperit faceciós i desaprensiu, en un article aparegut al *Diari de Sabadell* parlant (?) d'en Guimerà i publicat per més senyes, en un número dedicat a en Guimerà el dia mateix de l'homenatge al nostre gran poeta i dramaturg, s'atreveix a dir, no sabem bé si per humorisme o per pedanteria, o si per les dues coses alhora, una cosa així com si de les obres d'en Guimerà no li haguessin interessat més que les cobertes i, en fi, que avesat a passejar-se per les altes serralades de la literatura universal —«Història de la literatura»— en cada una de les pàgines d'aquelles obres no hi havia recollit més que «una dolorosa decepció». Pobre Guimerà!

«“Au dessus de la mêlée”» era la resposta a aquestes desafortunades paraules d'Arús¹⁷ i als altres comentaris «amb un to d'indignació sincera» que Arús afirmava haver sentit. Obiols s'hi presentava fent broma amb la imatge que els membres de *La Veu de Sabadell* estaven construint d'ell i del Grup: «hom em considera ja avui com el portaveu d'una joventut que el cinisme devasta, galopador sobre un cavall de dogmatisme. Si fos més popular el camp de l'esperit, els infants esbalaïts per remotes referències, em veurien com una mena de Comte l'Arnau de la intel·ligència». Obiols es recrea en imatges d'aquesta mena, fins a concloure que, pel que diuen d'ell els de *La Veu de Sabadell*, sembla «que en lloc d'haver-hi un Armand Obiols que labora i medita n'hi han mitja dotzena: un d'èpic, un de cíníc, un de petulant, un d'agressiu, un de mala persona, i un de

16. De fet Joan Arús va ser un dels blancs preferits del Grup de Sabadell, tal com mostra Marrugat (2008). La trajectòria dels dos escriptors i la relació entre ells i amb la cultura de la ciutat queda perfectament estudiada a Comadran (2014).

17. A qui tocava de nou el rebre quan, al penúltim paràgraf d'aquest article, Obiols escrivia: «Si jo cregués el que molts es pensen que crec, o sigui que l'Àngel Guimerà és un mal poeta i un mal dramaturg, també ho hauria dit i sense velar-me de cap subtilitat, d'una manera documentada i raonada. Es pot dir que el senyor Joan Arús —del qual he de parlar un altre dia— fa els versos dolents sense necessitat de demostrar-ho, perquè és evident. Em sembla, però, que en la meua activitat pública de crítica he demostrat una certa tendència —per no dir una viva tendència— a documentar les meves afirmacions i a raonar les meves conclusions.»

vehemències immediates». A continuació, Obiols es mostrava perplex pel fet que el seu article sobre Guimerà hagués estat llegit com un atac a l'escriptor romàntic —cosa que, en efecte, com hem vist, no era. I aclariria:

Segons sembla el veritable punt crític de l'article ha estat aquell en el qual deia que temps després, al llegir d'una a una les obres de Guimerà vaig sentir una «dolorosa decepció». Això es veu que per molts equival a dir que en Guimerà és un mal poeta i un mal dramaturg. El mal de molta gent és el de creure's excessivament vius. Descoberta, Déu sap com, en aquest punt una rebentada, hom va treure la conseqüència de que tota la divagació que la precedia era una rifada. En aquesta divagació —humorística segons molts— jo exposava idees autèntiques, absolutament greus, patètiques diria. Ramificacions d'aquelles idees són els fonaments filosòfics del teatre i de la novel·la contemporanis. Comprenc, però, que un diari és una fulla que hom llegeix tot prenent cafè i que no és possible exigir una atenció una mica comprensiva.

Pel que fa referència a la «dolorosa decepció» diré que és una qüestió de subtilitat comprendre-la o no comprendre-la. Jo vaig tenir una «dolorosa decepció» al llegir per primera vegada a Proust. Avui, a pesar d'aquella decepció continuo creient que Proust és el segon novel·lista d'Europa. El que no compregui la tragèdia entre les possibilitats i la cosa concreta més val que no es capfiqui per resoldre aquest punt. Jo vaig tenir una altra gran decepció el dia que, infant, vaig veure la mar per primera vegada, i a pesar de tot crec que la mar és adorable. Jo comparava en el meu article la dolorosa decepció que vaig tenir al llegir per primera vegada les obres de l'Àngel Guimerà —o sigui, al posar en contacte el fruit d'una imaginació de catorze anys (més endiastrada que la de qualsevol poeta), amb l'obra concreta, limitada, emmarcada, mesurada i escrita— amb la decepció que vaig tenir el dia que hom em digué que la terra era rodona. La comparació és exactíssima. I al dir que vaig tenir una decepció al saber que la terra era rodona no inclou ni implícita ni explícitament la idea de que la terra estigui mal feta.

Finalment, per acabar «“Au dessus de la mêlée”», Obiols fa una referència neutral a Miquel Carreras.¹⁸ Es tracta d'un altre intel·lectual que formà ocasionalment part del Grup de Sabadell —*L'any que ve* porta un dibuix seu— alhora que, com a conseqüència de la fama que es van guanyar per les seves posicions crítiques, hi va mantenir relacions conflictives, especialment amb Obiols. Durant els primers anys vint, Obiols i Carreras mantingueren una amistat amb alts i baixos, un dels quals va succeir just aquell 1925. El mes de febrer, Carreras va fer dues conferències sobre les tesis exposades per Oswald Spengler a *La decadència d'Occident* —a les quals també havia fet referència Obiols poc abans en l'article «Jocs d'esperit, divina poesia! Un sonet d'un tal Rodolf Gorina» (4-XII-1924). El *Diari de Sabadell* va publicar una dura crítica de les conferències, que

18. «El meu famós article [“El ‘meu’ Àngel Guimerà”] per mi és evidentment clar. Tan evidentment clar que algú segurament trobarà còmic el meu afany d'aclarir-lo. Reconec, però que a voltes oblidó el que és un periòdic, i, sobretot, oblidó a voltes el nivell d'una part de la gran massa de lectors. Quan m'oblidó d'això poso en els meus articles una dignitat i una puresa intel·lectuals que no abasta tothom, o bé una agilitat que no tothom aconsegueix. Faig aleshores, en una paraula, allò que el Miquel Carreras en diu depravació de la cultura, al voler-la posar a l'abast de tothom, fent possible així, i provocant gairebé, batalles amb espectres».

Carreras atribuï a Obiols. A més, foren denunciades per injúries contra Primo de Rivera i Carreras fou sancionat amb una multa de 250 pessetes, que pagà mitjançant una recaptació popular en la qual Obiols col·laborà. De fet, malgrat algunes tensions com aquestes, Carreras continuà ben considerat entre el Grup —i continuà relacionant-se sobretot amb Trabal. Si en els anys següents se'n distancià mentre que, en canvi, estrenyí llaços amb membres de *La Veu de Sabadell* en la tertúlia anomenada «els dillunsos de Cal Llonch», va ser perquè tenia una manera molt diferent d'actuar en la cultura.¹⁹

Tal com ell mateix havia previst humorísticament, un nou article d'Obiols fou altre cop motiu de polèmica amb els adversaris del Grup de Sabadell. Es tracta de «Literatura i vida» (28-VI-1925), editat a l'apèndix d'aquest estudi, un article clau per a l'establiment de les posicions literàries del Grup de Sabadell.²⁰ Obiols hi planteja amb una lucidesa extrema la influència que exerceix la literatura damunt de la vida, tan gran que fins arriba a ser-ne la invenció, «els vidres de colors» que la tenyeixen per a la nostra mirada. Aquesta perspectiva no agradà a *La Veu de Sabadell*, que dedicà el seu editorial de l'1-VII-1925, «Vida i literatura», a intentar posar-la en evidència. Però fou el *Diari de Sabadell* qui posà en evidència aquest editorial en la resposta que hi donà el 3-VII-1925 i que també recollim —publicada sense signar però que, sens dubte, fou escrita per algú molt afí a Obiols, qui sap si potser per ell mateix.

El Grup de Sabadell aparegué en un moment en què els esforços modernistes i noucentistes per a la creació d'una cultura catalana moderna estaven desembocant en la revaloració del llibre i l'establiment d'un mercat literari modern. Això provocà, sobretot a partir de 1925, un intens debat sobre la novel·la i una gran renovació editorial en els quals participà molt activament.²¹ La posició del Grup fou la d'acceptar l'augment de la producció de llibres i contribuir-hi. Però, com reclamava Trabal en l'article «Saber llegir» (28-VIII-1926), aquesta situació provocava que també hagués arribat el moment de seleccionar i ordenar. Era l'hora de la crítica:

Hem lloat les activitats editorials de Catalunya en aquests darrers temps i hem lloat la bona acollida que la gent ha atorgat a tants de llibres. Fins aquí tot va bé. Han tocat però tres quarts de l'hora Seleccionadora i devem preparar-nos a ordenar la vida per després de la darrera batallada.

Fins ara la qüestió era anar fent feix: i d'aquest feix empassar-se'n el que es podia, sense primmirar-s'hi. Ara però, comença a no ésser possible: el feix podem anar-lo fent, però hem de vigilar el que agafem en les nostres mans, a fi de no perdre un temps que després ens podria fer falta. S'ha acabat aquella època que la gent s'havia d'agafar allà on podia. Ara ja ens podem agafar on vulguem: en aquest feix enorme de llibres que tenim apilotats més o

19. Vegeu Martín (2007: 24-31) i Casanovas (2011: 55-98). Agraïxo a Joaquim Sala que m'hagi cridat l'atenció sobre la qüestió de la conferència de 1925.

20. Ofereix un tipus de reflexions en les quals Obiols insistí poc després, el 1928, en unes «Nòtules» publicades a la *Revista de Catalunya*, que Balaguer (1996b: 67-87) ja ha relacionat molt pertinentment amb la narrativa de Trabal.

21. Per a aquest context i la intervenció del Grup de Sabadell, vegeu Castellanos (1996: 5-38), Castellanos (2003: 175-186) i Castellanos (2005). Podeu trobar el primer i el tercer estudis recollits a Castellanos (2013).

menys ordenadament, trobarem tot el que ens faci falta o el que ens convingui: som a l'hora de la selecció gairebé: si us plau, podem començar a fer-la.

D'aquí, la importància que va prendre durant aquests anys la posició crítica, seleccionadora, activa, del Grup de Sabadell. En diversos articles, Trabal celebrava que es publicqués tant: «Que comencin a saltar llibres al damunt de la taula. Per molt serà que entremig de tants no en caigui algun que contingui una flameta prometedora d'autèntiques delícies!», exclamava el 24-IX-1926 a «La riuada dels nous llibres». I encoratjava el públic —també, és clar, l'escriptor— a educar-se i esdevenir responsablement crític, com prova l'article «Picar en ferro fred» (5-XII-1926), que tanca l'apèndix d'aquest estudi. I és que tantes possibilitats de publicació havien provocat que, en paraules d'Obiols, s'hagués «donat ciutadania a massa gent».²² Per això calia, tal com defensà Oliver en la primera nota de la secció que titulà «Degotís», «justícia, banys de justícia, rius i mars de justícia, mànegues d'aigua de justícia. Només així arribarem a la pròpia coneixença, única base per enfortir el poc que hi ha de bo i d'aplanar camins de progrés».²³ Aquesta justícia és la que cercà Obiols en la seva constant tasca crítica a *Diari de Sabadell*, *La Veu de Catalunya*, *Revista de Catalunya*, *La Publicitat* i *La Nau*. També és la que cercà Trabal en les crítiques, en general força positives, d'escriptors com T. Roig i Llop, Mil·làs-Raurell, Junoy, C. Soldevila o Navarro Costabella.²⁴ I és la justícia que cercà el mateix Oliver en no mossegar-se la llengua, en els articles que queden recollits a l'apèndix, davant d'escriptors més grans i, en certa manera, consagrats, com Junoy o Puig i Ferrer. El darrer representava el pol més oposat possible al Grup de Sabadell. A més, però, Oliver li retreu la manca d'humor. Precisament perquè l'humor ben entès comporta de manera inherent el distanciament i la crítica. Per això és una altra de les marques del Grup. «Sense posseir el sentit de l'humorisme, avui un novel·lista no pot pretendre d'ésser profund», escrivia Oliver el 7-VII-1925; «una de les coses més serioses de la vida és l'humorisme, és l'humor», afirmaria Trabal;²⁵ «l'humorisme —el veritable humorisme, entenem-nos— és simplement una qüestió de profunditat», havia dit Obiols en un dels textos de la sèrie humorísticament crítica «Jocs d'esperit, divina poesia!».²⁶ De fet, el tema central dels sis articles que compartiren aquest títol era, precisament, l'humor com a eina crítica i civilitzadora. Obiols hi deixava ben clar que no hi ha civilització possible sense humor refinat. Una societat moderna, pulcra, civilitzada valora altíssimament l'humor, tal com havia reclamat en in comptables ocasions Carner. Per això, deixava entendre humorísticament Obiols en aquesta sèrie, el sonet d'un barber dedicat a «afaitar pulcrament una barba» és un progrés respecte d'allò que revelen l'ànima d'un zulú o d'un camàlic.

22. White [A. Obiols]: «L'Almanac de les Arts II», *La Veu de Catalunya*, 29-VIII-1924, p. 4.

23. *Diari de Sabadell*, 30-IX-1926; recollit a OLIVER (1999: p. 437).

24. Respectivament: *Diari de Sabadell*, 10-II-1928, p. 1; 19-II-1928, p. 1; 2-V-1928, p. 1; 2-VI-1928, p. 1; 18-VII-1928, p. 1.

25. F. Trabal: «Influències que maten», *Diari de Sabadell*, 2-II-1926, p. 1.

26. «Jocs d'esperit, divina poesia! Un sonet de Florentí Carvallà i Cot (*acabament*)», *Diari de Sabadell*, 12-XII-1924. Ha estat una sèrie àmpliament citada, analitzada i contextualitzada: Bach (1991-1992), Puig (2001: 71-72), Marrugat (2008) i Comadran (2014: 427-429).

També en això el Grup de Sabadell estava enfrontat a *La Veu de Sabadell*. Poc després d'aquests articles d'Obiols, el 22-I-1925, el nou diari publicà «Els bromistes», un editorial altre cop evidentment referit al Grup de Sabadell. En lloc de prendre's l'humor seriosament el tractava com una qüestió anecdòtica. Dividia els bromistes «en ofensius i inofensius» i es queixava de no poder controlar els primers. Perquè si el tipus darrer «quan és l'hora de callar, calla», en el bromista ofensiu l'humor «és un vici, una plaga moral (i social)»:

Per això l'humorista per vici resulta sempre impertinent, inoportú i irrespectuós. Penseu, doncs, després del que hem dit, que tot això encara no és res si comparem el bromista privat, que actua en el camp reduït de les seves relacions particulars, amb el bromista públic, que s'empara d'un diari i en fa l'escenari habitual dels seus exercicis. Aleshores la desgràcia ateny els seus límits màxims; dignes són de llàstima els que l'han de suportar. Planyem-los.

Aquesta era la resposta que mereixien les crítiques humorístiques tan serioses i intel·ligents fetes des del *Diari de Sabadell*. Desesperaven els que les rebien no pas per quatre brometes ofensives, sinó perquè no podien controlar la crítica incisiva que l'humor d'aquestes comportava.

Així, doncs, certament, tots aquests debats i polèmiques eren provocats per la intenció profundament crítica del Grup de Sabadell i, alhora, ajudaven a aclarir-ne les posicions. Com ha quedat apuntat, foren molt habituals des que el 1924 els membres del Grup van assaltar la redacció del *Diari de Sabadell* i hi van actuar conjuntament. El 1926 Oliver hi obrí la seva secció de crítiques «Degotís». Però és ja un any en què Obiols apareix menys sovint al diari i hi fomenta menys polèmiques. Oliver tancà la seva secció el 1928. Aquell mateix any el Grup, tot i que els seus membres col·laboraren individualment en aquesta publicació fins a la Guerra Civil, hi va anar reduint la seva incidència col·lectiva.²⁷ Ja s'havia donat a conèixer, havia transformat la cultura local, havia establert les posicions culturals i el 1928 era un any de redefinició de l'estratègia d'actuació a nivell nacional.²⁸ Deixant de banda *L'any que ve*, aquell 1928 Oliver publicà el seu primer llibre, *Una tragèdia a Lilliput*, i Trabal presentava al Premi Crexells el seu, *L'home que es va perdre*, publicat l'any següent. Era el final d'un període i en començava un altre, menys obertament polèmic dins el món local, però igualment crític des de publicacions diverses que, com ha quedat apuntat, incloïen les obres de creació en forma de llibre. Obiols va ser l'únic que no en va publicar cap i es mantingué ferm en l'exercici d'una crítica implacable en camps del pensament molt diversos.

Tal com ens demostra la història de la literatura, el centre de la creació literària, si es vol que aquesta sigui plenament eficaç a partir de la modernitat, no pot ser altre que el pensament crític, de manera que la crítica esdevé una de les més altes formes de creació de pensament —o potser, més aviat, l'única. No és casualitat que paral·lelament a l'activitat del Grup de Sabadell es desenvolupés la crítica de signe ben diferent de dos altres grans escriptors del segle xx català: els poetes Carles Riba i Marià Manent.

27. Bach (1991-1992: 62-63).

28. Balaguer (1996a).

La crítica, doncs, resulta capital per a qualsevol cultura que es vulgui tal. Aquesta idea és un nucli essencial a la posició cultural del Grup de Sabadell tal com demostra molt obertament l'activitat crítica conjunta que exerciren els seus membres entre 1924 i 1928. Més enllà d'aquest any, però, no deixaren de pensar i actuar en funció d'aquest principi. De fet, reclamaren insistentment la necessitat d'una crítica catalana lliure i implacable. N'és una mostra el fet que el 1929, en una conversa entre els tres companys de Sabadell, Obiols es queixés de l'estat lamentable de la crítica catalana:

els nostres crítics normals són, actualment, quatre aficionats i un parell de tècnics de gasetilla. L'art suprem consisteix a condensar pròlegs, esquematitzar biografies i dir bajanades. Això, de moment, pot semblar una mica exagerat, però és la veritat pura. Per exemple, Cecili Gasòliba, crític normal d'un dels nostres diaris, va escriure un dia que Rimbaud era un gran novel·lista francès vivent. L'home que escriu això demostra mecànicament una cosa: l'esbalaïdora vastitud del seu analfabetisme. El fet que els altres no ens hagin donat exemples tan colpidors com aquest em sembla que cal atribuir-lo simplement a una major cautela. Aquest estat de coses explica perfectament la facilitat amb què es produeixen inflacions, es precipiten desastres i s'arriba a una absurda barreja de valors.²⁹

El Grup actuava en conseqüència quan denunciava aquesta situació, provocava polèmiques, escrivia crítiques i creava obres en diversos gèneres —narrativa, poesia, teatre— que tenien el centre en el pensament crític.

APÈNDIX. TEXTOS CRÍTICS DEL GRUP DE SABADELL

Com a apèndix a aquest repàs de l'agitació cultural provocada pel Grup de Sabadell entre 1924 i 1928, s'editen aquí alguns articles crítics d'aquell període que no han estat mai reeditats des de la seva primera aparició al *Diari de Sabadell*. Com en les citacions que s'han fet al llarg de l'estudi, la present edició és feta amb respecte per la llengua i la puntuació originals. Només se n'han corregit errors tipogràfics evidents i han estat adaptats a la normativa ortogràfica actual. Així mateix, s'han adaptat els antropònims citats en altres llengües a la seva forma actualment establerta en aquestes o, quan en tenen, a la seva adaptació catalana comuna —per exemple, s'ha escrit «Dostoievski» per «Dostoyewky». Cal agrair a Miquel Bach i a la Fundació La Mirada la generositat que han tingut a autoritzar la publicació dels articles d'Armand Obiols i de Francesc Trabal, i a Sílvia Oliver la no menys generosa autorització de la dels articles de Joan Oliver.

29. J. Cabot: «L'home que es va perdre (Francesc Trabal, Joan Oliver i Armand Obiols parlen del llibre i dels comentaris que ha suscitat)», *La Publicitat*, 20-X-1929; recollit a Balaguer (1995: 60).

L'ARTICLE QUE MAI NO ESCRIURE

Sempre passa igual. És exasperant. Teniu una bella idea, una idea esplèndida, una idea que sabeu que ha de resoldre algun problema d'hidràulica, d'economia o de mecanografia. És indiferent. Però idea autèntica al capdavant. Fins us plau sospitar en un moment d'escèptic pessimisme, santament tolerant però, que es tracta d'un plagi mig inconscient. Fet i fet rebutgeu totes les temences amb un somriure. I comença aleshores un període d'autèntica voluptuositat. Us plau sospesar, acariciar, vestir i despullar la idea amb la mateixa saviesa confortable amb què, quan fumeu, llenceu lentament el fum amb els ulls mig closos. En aquests moments ha d'ésser per molt que, llangorosos i vagues, no us sentiu pregonament imperials. Us manca, però, l'abrivada immediata, la pitrada resolta i segura de l'imperialisme autèntic. I passa que quan voleu fer l'article no sabeu per on començar-lo. L'heu pensat massa, l'heu resolt massa, l'heu construït massa, l'heu, en una paraula, abonyegat massa.

I és que les idees —com certes persones— s'han de prendre d'una revolada. És l'única manera de fer-les defallir. Una cura massa solemnia converteix les nostres idees en éssers autònoms, amb una predisposició a la tirania. I una primera manifestació que no falla és certa tirada a la resistència. Una tirada no simplement dinàmica sinó *eloqüent*, falaçment eloqüent. El fet és que hom quan té una idea bellament arrodonida, clàssicament mesurada i estructurada, proporcionalment densa, no sent un *vivíssim* impuls a manifestar-la. Ho deixa per un altre dia. Ara, que no sempre passa així. Hom, a voltes, posseït d'una fúria polèmica, o, simplement, d'una còmoda pruija definidora, ho intenta. I l'article no surt. I no surt *perquè al fons del fons* l'article ja està fet.

I és que l'home, al capdavant, construeix per construir-se a si mateix. Sense aquesta necessitat pregonada de construir-nos no existirien potser ni les filosofies ni les literatures. Baix aquest punt de vista més interessant, més pregonament interessant, que les novel·les de Dostoievski —per exemple— seria el mateix Dostoievski; més interessant, més *vivament* interessant, que la crítica kantiana, seria —sens dubte— Kant mateix. I tindria aleshores un interès vitalíssim examinar fins a quin punt Dostoievski —per seguir l'exemple— és un *producte* de les seves novel·les, i fins a quin punt les novel·les són productes de Dostoievski. O sigui —per dir-ho d'una manera més entenedora— analitzar en quin moment l'acte deixa d'ésser producte de l'home per esdevenir aquest, lògicament, un producte del *seu* acte.

Partint del principi que he anat establint, i emprant tants sofismes com sigui possible, hom pot arribar a una conclusió d'una innegable importància: els autors clàssics són *en essència* els més romàntics, i els romàntics són, *en essència*, els més clàssics. Potser el pas del principi a la conclusió no serà *immediatament* del tot entenedor al lector. Plau-me, però, en aquest cas tancar-me en un patètic obscurantisme, que potser al capdavant em donarà una certa fama. Malgrat tot, si he de parlar clar, és precís que confessi que jo mateix no sé veure d'una manera resolta el pas d'una afirmació a l'altra. Però com que en aquest món tot es pot demostrar —si no volem caure en la dita contrària, o sigui, que en aquest món no es pot demostrar res— i com que jo crec que en el fons dels sofismes hi ha quelcom de més pregon que un simple joc de paraules, quelcom de més definitiu que un elemental canvi de sentit —per no caure en la dita contrària, o sigui, que tota argumenta-

ció humana és *essencialment* un sofisme— no puc dubtar que cercant i cercant podria arribar a demostrar el meu últim punt de vista. Però, jo tinc pel meu ús propi una teoria una mica especial. O sigui, que un article no deu ésser un monòleg sense flama i sense combat, sinó una simple invitació, astutament insinuada, al diàleg, a la col·laboració, encara que a mi, al fons de tot, ni m'interessi aquest diàleg ni aquesta col·laboració. Donar en un article les coses massa mastegades és una enorme manca de tàctica. És com aquell que cita un text anglès, per exemple, i posa al costat entre parèntesi la traducció. Cal prescindir-ne, en aquest cas, a base de fer creure al lector que el sospiteu perfectament armat per comprendre la cita. A la millor cap dels que llegeixen no sap l'anglès. D'això, per exemple, n'esteu absolutament convençuts. Però la gent ama aquesta confiança. I l'agraeix. De la mateixa manera, doncs, deixo el punt del qual parlàvem una mica tèrbol, invitació a que tothom se'l resolgui com millor li plagui. Cal donar al lector la il·lusió suprema de que el *veritable* article viu una vida ideal, nodrida de les meves *suggestions* i de les *seves conclusions*, per guanyar-vos almenys una mirada d'intel·ligència plena de sentits amagats. I tot això ho dic francament perquè jo, encar que en aquest cas particular sóc l'autor, en múltiples casos diaris sóc un lector com qualsevol altre.

Una cosa es desprèn, claríssima, d'això últim. I és que m'he apartat positivament de la trama del meu article. Tornem-hi, doncs. Una explicació del fenomen de l'activitat intel·lectual humana —filosofia, poesia, literatura, etcètera— seria potser —com ja he dit— aquesta necessitat pregonada que tenim d'esquematitzar-nos, de construir-nos. Escriure per fer-nos simplement entenedors a nosaltres mateixos. (Remarca: cal tenir en compte que en aquest cas l'única nota inicial essencialment interessant d'un escriptor, seria la seva posa intel·lectual; tots els grans escriptors la tenen; avui dia gairebé és indispensable per fer alguna cosa; la té Pirandello, com la tenia Proust; la té Sologub, o Bennett, per exemple, com la tenen Paul Valéry i Giraudoux, posem per cas; cal, però portar-la amb dignitat, de la manera que es porta un barret «haut-de-forme» que diuen els francesos). Això entre parèntesi. Així l'obra tindria un valor secundari de despullament, o un valor mort de concreció, o, a tot estirar, un valor insinuant i estimulador de programa. No estructurar un món, imperialistes, segons les entitats preexistents en el nostre esperit, no arbitrar-lo segons el nostre ritme pregon. Escriure simplement per tenir idees; pensar amb la ploma, en una paraula.

Conduint aquesta teoria a un pla sense metàfora podem dir que *en essència* l'home escriu netament per aclarir-se. Conduint la teoria a un pla sense glòria arribarem a conclusions que a primer cop d'ull algú trobarà desconcertants. Per exemple: hom quan escriu un article de polèmica acumula arguments per fer-se addicte a si mateix. Hi hauria, doncs, una rara il·lusió òptica que ens faria creure que els arguments els acumulem simplement per convèncer el contrari. El fet és que *necessàriament* hom no sent cap impuls *positiu* vers una polèmica sobre punts que tingui absolutament resolts. És més, en aquest cas hom és angelicalment, comprensivament, tolerant. En canvi, hom pren una abrivada ferotge quan tracta de defensar uns punts de vista una mica vagues. I fet i fet hom troba aleshores arguments més enormement vius, més aterradors i més compactes.

Doctrina cínica, dirà segurament algú, si ha llegit de bona fe tot l'article; doctrina però al capdavant. Doctrina, almenys, simplicitat i comodíssima. Doctrina que bellament amanida, fèrrimentament documentada i astutament servida en dos volums, encara fa-

ria una mica d'efecte. Doctrina que portada a les remotes causes i conduïda a les darres derivacions serviria per fer creure a algun ximple que li dóna resolts alguns problemes, i que em serviria a mi per arregar una engruna de fama. Fórmula que ho explica tot i que ho resol tot si l'apliquem amb bona voluntat i sense mirar gaire prim. Fórmula que segurament no he estat jo el primer a descobrir, cosa, però, que em té absolutament tranquil. Fórmula, en una paraula, que serà o no serà certa, que serà o no serà justa, però que serveix, tanmateix, per explicar moltes coses si l'agafa un ignorant. I si hi ha algú que al llegir-la s'hi hagi engrescat, que em perdoni. És, tot plegat, una simple opinió meva.

Perquè, si he de parlar clar, ja no sé ben bé per quins mars navego. Ja sé que tot això que vaig dient amb tant aplom és una mica miserable. Però no puc fer-hi més. M'excito jo mateix. Ja sé que no tinc cap dret per fer-ho pagar als altres. Sí, ho sé. Però són els nervis. El fet és ben simple. Jo havia d'escriure un article. I l'article *no ha* volgut ésser escrit. Així, cínicament. És allò que us deia al començar. És terrible. La qüestió era simplement exposar una idea molt enginyosa sobre un problema de mecànica. Però ha estat inútil. *Ell* —l'article— passarà amb els precursors indisciplinats a la cambra fosca de l'oblit. Altres, renouers, el seguiran. Ja els pressento. Tot això és fatal. I humà. Que consti que mai no m'ha succeït això de posar-me nerviós per un article que *no es vol* deixar fer. El llenço i vaig per un altre. Però el fet que sigui precisament *aquest* m'indigna. Sé que algun dia de tedi se'm presentarà de sobte, lent i exasperant, fingint una ridícula exigència. Ho sé, ho sé perfectament. I això no ho puc tolerar. I no ho puc tolerar perquè sé que a *ell* al fons del fons haig de fer-li una certa gràcia. I tot pel fet d'haver-se escapolit dels meus dits i sobretot —o, cinisme!— pel fet d'haver-me convençut, amb astúcia i amb fal·làcia, de fer-lo servir de pretext per escriure aquestes ratlles, incoherents, sense solta i pedants, que ni a mi ja no em fan gràcia, fent-me creure, amb un hàbil gest de candidesa, que seria aquesta la més gentil de totes les venjances.

Armand OBIOLS
[*Diari de Sabadell*, 31-I-1925]

LITERATURA I VIDA

Deia Oscar Wilde en el seu llibre *Intencions* que la natura imita ço que l'art li proposa; «d'un temps ençà la naturalesa és terriblement semblant als paisatges de Corot». Això al capdavant vol dir que l'home sols veu de la natura aquells aspectes que l'art, insistint, li descobreix, o sigui que veiem les coses d'una manera esdevinguda convencional. Generalment l'obra d'art se'ns presenta de bell antuvi insincera, desconcertant, però a l'últim ens acostumem a veure les coses d'una manera nova i descobrim en elles tot el que l'artista ens ensenyava. D'aquí poc temps, segurament, podrem dir que totes les ampolles i tots els violins d'aquest món semblen bodegons cubistes.

La literatura francesa des de La Rochefoucauld fins als darrers naturalistes han tingut una viva tendència a estilitzar l'home i a concretar i simplificar tot el seu mecanisme psicològic a base d'unes determinades accions i reaccions. Emprant una imatge més o menys aclaridora podem dir que la literatura francesa és la literatura de l'home que sem-

pre que rep una bufetada la torna, la literatura de l'home que reacciona sempre en un sentit. Aquest principi pot servir per esquematitzar tota la novel·la francesa, tant si es tracta de Stendhal com si es tracta de Maupassant. Els trucs més brillants de la literatura francesa són l'orgull i l'amor propi, convenientment deformats pels medis, els mateixos en un heroi de Corneille i en un protagonista de Balzac. Això no vol dir que la novel·la francesa sigui una cosa sense sentit; vol dir simplement que els francesos tenen una manera especial de veure els homes.

El concepte que fins a darrera hora l'home s'ha fet dels altres ve directament en el fons d'aquesta novel·la. La glòria de l'home rau essencialment en el fet d'ésser l'animal que amb més facilitat es deixa entabanar. Potser estaria més bé dir que és l'animal que amb més facilitat es deixa convèncer, però jo crec que al capdavant convèncer un home és simplement entabanar-lo d'una manera acadèmica. L'home, per altra banda, té una pregona necessitat inconeguda de deixar-se convèncer. Creiem, amb raó, que més val tenir un sistema —que com a tal sistema ja és una cosa absurda— que ens simplifiqui les coses, que no tenir-ne cap. El problema essencial de l'home és un problema de comoditat. Un llibre sense capítols i sense taula de matèries avui ja és una cosa inadmissible. Per això la novel·la que ve a ésser com un índex de l'home és un article de primera necessitat. Actualment l'ésser que més ens desconcerta és l'infant, almenys en els països que hom anomena llatins. I és que encara no tenim prou prejudicis literaris sobre la matèria. Molts han remarcat ja el paper nul que l'infant juga en les novel·les llatines. Ha calgut que la literatura anglesa fos vastament llegida i que la literatura russa fos copiosament traduïda per poder-nos començar a fer algunes idees clares sobre la psicologia infantil.

El fet és que veiem la vida a través de belles invencions humanes. La literatura no copia la vida sinó que la inventa. Homer inventà la sagacitat d'Ulisses com inventà l'amor d'Aquil·les deu inacabable d'impacient heroisme, com Stendhal inventà la solitud orgullosa de Sorel, com Dostoievski inventà Stavogrine, com Gide inventà el crim de Lafcadio. Després la vida confirma les invencions humanes perquè l'escutem amb ulls que han deixat la idíl·lica imparcialitat. Les estadístiques de suïcidis per amor cresqueren d'una manera brillantíssima a Europa després de la publicació del *Werther*. Dostoievski ens pogué semblar al primer dia desconcertant, enorme, desmesurat i boirós. Avui dia trobem pel carrer, parlem i discutim amb homes que sense sospitar l'existència del novel·lista farien un paper de gran estil dintre una novel·la seva.

Sota el nostre punt de vista humà podem dir que la vida és ideal i que la literatura és natural, que l'home és artificial i que la suprema realitat està en els protagonistes de les novel·les. De la literatura nosaltres en traiem els vidres de colors que ens tenyeixen la vida, que ens la simplifiquen, que ens l'ordenen. És de múltiples reminiscències literàries, vingudes de qui sap a on i per quins extraordinaris camins moltes vegades, i de raríssimes experiències personals influenciades que nosaltres construïm la màscara que adaptem sobre la faç de totes les coses i la columna que vertebrà ànimes invertebrades. La influència de la literatura —emprant el mot en la seva màxima extensió possible— és incalculable. Entre els germans Karamàzov i la «Victòria de Samotràcia» no hi ha ni el més petit abim, per altra banda. Són esforços de l'home per guanyar la comoditat o sigui la limitació. Són les victòries de l'home sobre la vida. Del món i de la vida Déu ens n'ha donat la primera

matèria, nosaltres som els que fem les filigranes. Els esforços de l'home es pot dir que estan tots encaminats a fer passable la primera matèria a fer-la bella, ordenada i simple l [*sic*] còmoda, per això hem inventat la ciència i la literatura i la filosofia. Déu però ja creà a Adam d'un fang influenciable i el constituí amb certes condicions perquè veiés el món d'una *especial* manera. Sempre la limitació. Però a fi de compte la limitació és la porta d'or de la felicitat.

Armand OBIOLS
[*Diari de Sabadell*, 28-VI-1925]

LLETRES I LLIBRES. FRAGMENT AMB COMENTARI

La Veu de Sabadell publica sota el títol «Vida i literatura» un editorial que sembla que vol comentar l'article «Literatura i Vida» de l'Armand Obiols que publicà aquest DIARI.

Comença dient:

«Quan Oscar Wilde escrigué aquella tan coneguda paradoxa segons la qual “la naturalesa imita l'art” no volgué pas parlar, naturalment, en un sentit directe i literal. Ja sabia que el qui la prengué en aquest sentit no interpretaria el seu pensament. El seu pensament era un altre i s'havia d'endevinar a través o, millor dit, al fons de les seves paraules. Fóra una trivialitat dir que la naturalesa és anterior a l'art. Tothom ho sap. Però no serà per demés recordar-ho per treure'n la conclusió, clara i simple, de que mai la imitació no pot ésser anterior a l'original i que, en bona lògica, l'art és posterior a la naturalesa i a la vida. Dir el contrari és, o bé ganes de subvertir, per daler d'originalitat, l'ordre natural de les coses o voler significar alguna cosa diversa d'això. Oscar Wilde volgué significar —i si ens erréssim no ens erràriem de gaire— que l'art, més que una imitació de la naturalesa, més que una reproducció fidel i directa de la vida, n'és una interpretació, o, millor encara, una superació.»

Per comprendre el sentit d'una frase cal en primer lloc haver copsat la frase en el seu text entre les altres que la motiven i les altres que l'expliquen. Cal també conèixer, mal sia d'una manera sumària, els altres textos de l'autor a base d'arribar al pregon del seu esperit. Segurament l'editorialista de *La Veu de Sabadell* no és un home gaire bregat en la lectura de Wilde. La interpretació que dóna a la famosa frase és realment desconcertant pel que més o menys ha destriat els mòduls cabdals de l'ànima de l'assagista. Però, per altres bandes és també essencial per interpretar un autor, aquella ditada divina de sentit comú primària, que no permet afirmar ni al més ignar, que quan Oscar Wilde deia que la natura imita l'art volia dir que l'art interpreta la natura, encara que hom no compta amb altres elements de judici que la frase sola, i, una i neta.

L'Armand Obiols aclaria la frase de Wilde amb una lògica impecable.

Deia:

«Deia Oscar Wilde en el seu llibre *Intencions* que la natura imita ço que l'art li proposa; “d'un temps ençà la naturalesa és terriblement semblant als paisatges de Corot”. Això al capdavant vol dir que l'home sols veu de la natura aquells aspectes que l'art, insistint, li descobreix, o sigui que veiem les coses d'una manera esdevinguda convencio-

nal. Generalment l'obra d'art se'ns presenta de bell antuvi insincera, desconcertant, però a l'últim ens acostumem a veure les coses d'una manera nova i descobrim en elles tot el que l'artista ens ensenyava. D'aquí poc temps, segurament, podrem dir que totes les ampolles i tots els violins d'aquest món semblen bodegons cubistes.»

Continua dient l'editorialista:

«L'artista, malgrat i que la naturalesa és bella, no deixa mai de veure-la amb ulls i ànima d'artista. Per això no és un simple contemplador de la realitat objectiva, com ho són els altres homes, sinó que n'és un recreador. La realitat, a través del seu esperit, pot en certs moments ésser superada, mercès al seu poder de concepció, que selecciona, modifica i ordena de nou, d'acord amb la seva visió artística, els elements de la realitat. Per això una obra d'art —una estàtua, una pintura, per exemple— pastada amb les matèries més triades del món exterior, pot sintetitzar i reunir major suma de perfeccions que no pas la mateixa figura i el mateix paisatge originals que han inspirat a l'artista.»

Doctrina ingènua d'escola elemental. Sortosament no totes les vulgaritats són veritats. En les escoles elementals és precís no forçar massa les joves intel·ligències. En aquells tocoms, es fan filigranes sobre aquests conceptes de l'editorialista en els quals —per altra banda— ja no hi té la més petita complicitat Oscar Wilde com ja hem aclarit més amunt.

Continua l'editorialista:

«Un novel·lista igualment. Però cap novel·lista no inventa la vida. La veu, simplement, la recull i ens l'ofereix amb un art superior a la mateixa vida; la vida és la que prepara dintre seu l'obra que realitzarà. És la força de la vida la que promou el novel·lista, el dramaturg, el poeta. Aquesta força, com en el cas de Conrad, per exemple, tarda sovint a desvetllar el temperament de l'artista; però quan aquest es manifesta, més que el descobriment d'una vocació, és la potència de concentració de les coses dins el seu esperit ço que ens revela. La literatura és un reflex de la vida. La vida no és un reflex de la literatura, sinó d'una manera molt relativa i molt parcial, en tot cas.»

Això després de tot el que hem dit més amunt no passa d'ésser una honestíssima opinió de l'editorialista. Aquest senyor —al qual ens reca de no poder qualificar d'il·lustre— ha tingut la virtut de no entendre l'article de l'Armand Obiols. Com que no havia comprès la dita de Wilde es veu que ha volgut ésser conseqüent. Si es prengués la molèstia d'aprofundir les paraules pròpies i si tingués prou sagacitat per fer-ho, comprendria com a voltes hom no està tan allunyat com sembla. L'error consisteix sempre i simplement en quedar-se, per manca de preparació, de lògica i de subtilitat, a les primeres premisses.

Diu, després l'editorialista:

«L'home que hagi viscut molt i hagi aprofundit llargament en el coneixement dels homes i les coses no trobarà en la literatura gaires motius de sorpresa. En canvi, el jove qui, usant una imatge del poble, no hagi vist encara el món per un forat, però hagi llegit molta literatura, trobarà en la vida real i quotidiana, que ell desconeix encara, molts motius de sorpresa, molts personatges, moltes coses i àdhuc molts sentiments que abans ha conegut en els llibres i que tal volta no sospitava que fossin reals.»

No podia mancar, naturalment, la ditada personalista. Direm però que una cosa és viure la vida i una altra ésser un paràsit —en el bon sentit de la paraula— de la vida. Un negre zulú viu intensament la vida; és potser baix el punt de vista de l'editorialista l'ho-

me que més intensament viu la vida. La lectura de Dostoievski seria plena de sorpreses pel zulu, a pesar de tot. Viure la vida no vol dir, però, ajaçar-se sobre la vida; viure la vida no pot ésser al capdavant altra cosa que una decisió complexament, profundament intel·lectual si hom vol fer-ho amb una suprema dignitat.

L'editorialista esmentat acaba dient que la vida és més complexa i plena de secrets que la literatura. «Si no fos així —diu— no caldria escriure.» No sabem per què. L'Obiols deia que la vida —emprant el mot vida en un sentit total que s'ha fet escàpol de l'editorialista— era precisament una primera matèria informe, incolora, i que l'home havia inventat l'art, la ciència i la filosofia per fer-la complexa, viva, ordenada, simple —en el sentit àtic de la paraula—. «La novel·la és un article de primera necessitat», deia. Naturalment per comprendre aquestes dites fins al fons cal una mica d'agilitat intel·lectual. Hom corre el risc d'aturar-se —si no— davant l'escenografia. I finalment cal dir que l'home que es creu veure la vida fit a fit i viure-la d'una manera conjugal, a la millor la veu i la viu a través dels conceptes misèrrims d'una sensacional novel·la per entregues.

Una meditació quieta, lenta i pregona, de la darrera part de l'article de l'Obiols aclariria degudament alguns punts a l'editorialista, si tingués la perspicàcia indispensable.

[Sense signar]

[*Diari de Sabadell*, 3-VII-1925]

LLETRES I LLIBRES. PUIG I FERRETER

Les facècies de l'amor, novel·la per J. Puig i Ferrer. A la coberta una il·lustració tuberculosa de «novela corta». Ja patirem. Llegim. Ja hem llegit. Les facècies de l'amor? Una gran part del mal del senyor Puig i Ferrer ve de no saber què vol dir «facècia». Potser té pasta de novel·lista, però ara com ara li manquen —i ens sembla que no les tindrà mai— moltes coses. De moment, no escriu prou bé. Sembla que l'estilogràfica pesa més que ell; el domina. Altrament el seu estil i el seu lèxic no saben res de la guerra. Després, no és elegant. Ésser elegant no vol dir tractar assumptes elegants, sinó tractar tots els assumptes elegantment. En tercer lloc en Puig no sap fer broma. Això és una gran desgràcia. Sense posseir el sentit de l'humorisme, avui un novel·lista no pot pretendre d'ésser profund. També ens sembla que detalla poc. Per últim, en Puig i Ferrer ha volgut fer una novel·la psicològica i no ha reeixit. Els processos mentals dels seus herois són d'una simplicitat de quint any de batxillerat. En poques paraules: en Puig i Ferrer no ens agrada fent novel·les que, a desgrat de tot, ens donen la impressió de mercaderies il·legítimes, desproveïdes del singular segell que avui deuen portar les nostres coses autèntiques. Nosaltres enyorem profundament l'il·lustre autor de *La Dama Enamorada* i *La Dama Alegre*.

Joan OLIVER

[*Diari de Sabadell*, 7-VII-1925]

D'UN DIA A L'ALTRE. OH! L'ART I LA CULTURA!

Tenim entès que ahir a la nit es celebrà a la Casa de la Ciutat una reunió convocada per l'Alcalde per parlar del projectat «Palau de l'Art». Si hom celebra reunions per parlar d'aquestes coses bé pot tolerar-se'ns a nosaltres que des del nostre espiell també en parlem.

Un Palau de l'Art. En primer lloc, què vol dir Palau de l'Art, per als que han donat el primer cop de mà a aquesta idea? Si hom ha dit Palau de l'Art sembla que es compti ja amb la base fonamental, l'art. És a dir, tal com estan les coses, fa l'efecte que entre nosaltres l'*art* hagi tret tanta de florida que precisi ja d'un lloc per embrancar-se. Hom diria que sentim tan vivament la responsabilitat de la potencialitat del nostre art que no podem esperar més en donar-li un lloc adequat per a glorificar-lo. Un Palau de l'Art al nostre poble. Bé, però, i on és l'Art?

Fa pena, entristeix certament, haver de sentir a parlar tan sovint de coses tan exquisides com les manifestacions artístiques i culturals, a base...

A Catalunya, s'han fet tantes i tantes de coses estranyes i esparveradores amb la capa de fer cultura i fer art, que tots els cabells se'ns posen tibants al so d'aquests mots. Per molta gent fer cultura vol dir, per exemple, organitzar una conferència, i fer art, penjar unes teles en una sala d'exposicions, o fer cantar, per cor; com fer pàtria volia dir per molts fer teatre d'aficionats i representar *Dos com s'ofeguen*.

No hi ha cap poble de Catalunya, que no tingui, avui, el seu grupet carregat de bones intencions, amb dos mots a la bandera: Art i Cultura! I això que en el fons està tan bé, de quina manera ens fa tremolar ara com ara!

Avui podem dir que dins d'aquests dos mots hi encabim totes les activitats nostres: dins l'Art o la Cultura, i a l'ombra de les seves lletres, hem anat emparant-hi des de les sardanes al couplet català, des de l'obra de teatre infame fins a la conferència grollera; des de la revista o publicació carrinclona fins a les novel·les de motlle; des del dibuix pornogràfic fins a l'òpera buida. Tot cabia en una d'aquestes branques. Algú preparava qualsevol cosa i de seguida si no podia agafar-se amb el gran truc de fer pàtria, comparava quina paraula s'adeia més sonorament al seu projecte: i tan aviat sortia «Art», com sortia «Cultura»; però el que fins ara mai fallava era en el fons una rifada general del públic que no sabia de què anava, i que mai hauria sospitat que *cometia* un acte d'alta cultura en assistir, posem per cas, al teatre a veure una revista en català.

Francesc TRABAL
[*Diari de Sabadell*, 28-I-1926]

D'UN DIA A L'ALTRE. COM DÈIEM AHIR...

Els nostres amics es faran càrrec que sovint faci l'efecte que hàgim perdut la carta de navegar per aquestes planes, si tenen en compte que amb freqüència quan més poc ho esperem arriba un vent de trascantó i ens esquinça fulles senceres o ratlles o paraules.

I és que no pot lluitar-se contra els elements. Si els elements tinguessin el do de poder judicar, de poder pensar, de poder comprendre, sovint en lloc d'arrabassar-nos furiosament les nostres fulles es deturarien al seu damunt i abans d'apel·lar a procediments pre-

històrics preferirien els procediments més actuals de la conversa que no és altra cosa que el «parlant la gent s'entén».

Dit això, intentarem tornar a parlar (per no tornar-hi, per ara) del projectat Palau de l'Art a Sabadell que ha motivat i tot la creació d'una Comissió especial d'aquelles *que en diuen* «mixtes».

Diguérem ahir, que era un mal general a la Catalunya d'ara, aquesta febre de dur al front els mots Art i Cultura, com a senyal d'un desig d'apostolat que no tothom pot imposar-se i menys realitzar. Diguérem com feia pena haver de posar dessota la capa de la Cultura, i dessota les barbes de l'Art manifestacions més o més poc plebeies que perillaven de dur a tota la gent nostra una desorientació inicial per a tota la seva vida.

Avui volem concretar només una mica desseguida plegar [*sic*]. Repetim, com ahir, que tenim confiança en un dret que fins ara no sabem ens hagi estat anul·lat.

L'Ajuntament actual, ha iniciat, o si més no, ha emparat una idea d'ençà del seu origen confusa: la creació a Sabadell d'un Palau de l'Art. Aquest Palau de l'Art, d'un principi no se sap el perquè haurà de servir no se sap a quines necessitats respon. S'ha seguit en aquest afer un procediment rudimentari a l'estil dels marxants: que compren qualsevol cosa i la guarden per un dia o altre que servirà per alguna cosa. Ara s'ha dit: Palau de l'Art. Tots aquells que en sentir el mot «art» belluguen les orelles, sense saber de què anava, ja ho han trobat bé. Els altres, els sensibles al mot *cultura* s'hi han afegit. Potser amb l'última esperança i tot de *completar* el nom amb: Palau de l'Art i la Cultura. Bé. Ja hi som. Ja hem trobat, doncs, un nucli que s'ha familiaritzat amb aquest nom i que se'l sent passejar per dintre com si tots els budells s'eixampessin al seu pas.

I ara, què en farem d'aquest Palau, aleshores algú ha dit a mitja veu? Però cent respostes han fet: Oh! quina gràcia. En aquest Palau, doncs, hi aplegarem tot el que representi una vida d'esperit, de cultura, els batecs de l'art, les ànsies de perfecció. Farem concerts, farem exposicions. Una mena d'Ateneu (quin concepte deuen tenir molts d'un Ateneu?). Hi posarem els cors, les societats artístiques. Hi farem concerts dedicats a la beneficència. I entremig podrem prendre cafè, i canviar impressions i veure'ns els que lluitem pels mateixos ideals i celebrar actes, i fer sessions, ara mateix, la Berta Singerman (quants n'hi ha que deuen haver tingut la il·lusió que fer venir la Berta Singerman no era res més que enaltir el nom de Sabadell i fer molta però moltíssima cultura!) i estrenar obres de la nostra gent...

No cal, oi?, anar endavant. Ningú sap ben bé què fer del *Palau de l'Art i de la Cultura*, però la gran cosa és fer veure, enganyant-nos només a nosaltres mateixos, que a Sabadell som els reis i quan vinguem de Togores, poder dir que hi hem trobat algú que ens ha fet tants escarafalls de Sabadell que *indiscutiblement anem al davant dels altres pobles!*

Quantes il·lusions!

Quanta candidesa. No anem tan de pressa. Girem els ulls cap a dintre i no els deixem fugir tan lluny!

Amb això del Palau de l'Art, mirem, abans de parlar de comprar un edifici com tenim totes les coses dintre casa, i potser veurem que cal ésser més prudents si no volem fer riure.

Francesc TRABAL
[*Diari de Sabadell*, 29-I-1926]

LLETRES I LLIBRES. *SERVITUD* DE PUIG I FERRETER. EDITORIAL CATALÒNIA

En una nota inicial l'autor ens assabenta que tenim a les mans no pas una novel·la pròpiament dita, sinó una mena de pamflet. Nosaltres no sentim cap entusiasme per la literatura d'escàndol. Obeeix en general a propòsits no massa diàfans —onsevulla que els trets vagin dirigits— enteladors gairebé sempre de les pures lluors artístiques de l'obra.

Així és que hem llegit la darrera producció de Puig i Ferrer havent prescindit en absolut d'aquell advertiment, com qui s'entera d'una novel·la autèntica.

Cal remarcar de moment la gran habilitat novel·lística on ha arribat, en poc temps, Puig i Ferrer. Coneix molt bé l'ofici i sap donar a les seves narracions un vivíssim interès. *Servitud* és una novel·la arrodonida. La tècnica escollida per l'autor hi és aplicada amb perfecció. La tara de Puig i Ferrer, novel·lista és cosa més profunda.

De seguida ens adonem que l'acció i els personatges de *Servitud* són d'un apriorisme desesperat. Hi ha entre els elements de l'obra un destriament admirable, decididament ideal. La meravellosa complexitat —que sovint esdevé veritable confusió— de la vida és cosa que pocs escriptors saben formular amb justesa. Puig i Ferrer no és pas entre ells.

Els herois de *Servitud* segueixen línies rectes per camins acuradament preparats. Les òrbites insospitades per on la vida sovint ens empeny són precisament les que presten a les figures de certes novel·les aquella tremenda qualitat d'éssers vivents. Donen la impressió d'ànimes lliures, que obren per llur compte. No pesa damunt elles cap paternitat immediata. Llur expositor arriba a semblar vexat, davant el lector, de tanta audaciosa independència. I no obstant aquelles vides que semblen fer-se escàpoles de les mans de l'autor i aparenten depassar els límits del llibre i de la literatura, no fan sinó obeir a cegues els subtils i treballosos designis del novel·lista, qui —diríem— s'esforça en la imitació artificiosa de la presència divina.

Puig i Ferrer en la seva darrera novel·la no arriba mai a donar una imatge vivent de la redacció *La Llanterna*. Hi ha diversitat, varietat, no hi [ha], però, complexitat i menys confusió. Aquesta confusió vital sàviament limitada, continguda per innumerables lleis i sublleis que de tan tènues semblen negligència.

Puig i Ferrer per definir cada un dels seus personatges en té prou amb un fet «característic», amb quatre paraules precises, inequívokes. Com qui defineix cossos geomètrics. Definir un home amb la contundència de Puig vol dir posar-li a les mans un itinerari minucios i al costat un insubornable àngel de la guarda.

Els herois de *Servitud* no viuen, fan el joc de l'autor, confirmen els seus prejudicis, li donen la raó de totes passades.

Segueixen ineluctablement llurs rutes dretes com la Rambla. I hi ha tan poques direccions possibles a base de la línia recta que els pobres redactors de *La Llanterna* es veuen obligats a caminar colze contra colze per sendes paral·leles i encara, de vegades, un darre-
ra l'altre, s'estalonen.

Nosaltres creiem que molts dels defectes de *Servitud* vénen de les intencions combatives de l'autor.

Joan OLIVER
[*Diari de Sabadell*, 31-III-1926]

LLETRES I LLIBRES. *EL GRIS I EL CADMI*. J. M. JUNOY, LLIBRERIA CATALÒNIA

Cal dir, abans de tot, que *El Gris i el Cadmi* és un llibre molt ben editat. El boix de Ricart que decora la coberta —d'un gust una mica retardat— és executat des d'un punt de mira molt pròxim al de l'autor del llibre.

En Josep M. Junoy a través de les notes que formen aquesta obra no és un crític, ni un filòsof, ni un prosista poètic. És simplement un «causeur», un home que parla de tot amb fallida profunditat, amb gràcia, amb curiositat, segons unes normes de moralitat i de bon gust bastant vagues. La vaguetat, fet i fet, és la més vistent característica d'aquest llibre. Les impressions, les sensacions de Junoy sempre resulten imprecises i per això moltes d'elles no tenen interès. Ens sembla que el cas d'en Junoy és el d'un home que sap més de pensar que d'escriure. Quan més retalla les seves frases, quan dóna una major contrindència [*sic*] a les seves idees, és quan apareix, més palesa, la presumpta manca de sentit d'unes i altres. En molts dels seus capítols —especialment els paisatges— s'endevina una buidor essencial, una absència de tema, de matèria: només resta la forma, una forma una mica poètica, una altra mica periodística i una tercera mica filosòfica que no ens convenç. Una singular pruija topogràfica toponímica onomàstica vesteix, tot sovint l'exposició de paoroses vulgaritats i precisa, tanmateix, les diluïdes narracions autobiogràfiques. A la part del llibre, «Llibre de l'amistat i de la mort» l'autor s'ha proposat —sembla— de donar un gran nombre de cognoms assenyalats a base dels quals intenta de descriure el cercle brillant de les seves coneixences.

Remarquem, per acabar, la cura especial que Junoy ha posat en la tria de les seves notes diàries de *La Veu*. No dubtem que les recollides en el volum que comentem són les millors.

(Ja sabem que no som ningú per emetre aquest judici condemnatori sobre una obra que ha merescut gairebé unànimes elogis. Però tenim la satisfacció d'haver dit el que pensàvem sense preocupacions ni miraments accidentals.)

J.[oan] O.[LIVER]
[*Diari de Sabadell*, 18-V-1926]

D'UN DIA A L'ALTRE. PICAR EN FERRO FRED

L'escena a la sala d'exposicions de l'Acadèmia de Belles Arts. Un senyor, un d'aquells senyors que crien panxa, que es lleven a les 6 i que tenen un vestit per les festes, entra a visitar l'exhibició d'obres de la casa Lena de Cerdanyola. Dóna una ensumada general i s'atura davant d'una peça qualsevol: la mira, la mira tota una estona i no sap què dir, sembla que li manqui alguna cosa: es decideix en definitiva a donar-me un copet a l'espatlla i després del què tal, tímidament exclama: diu: «*No veig pas què representa això. Què caram vol dir?...*»

Veu's-aquí una frase que el públic sempre té a la boca: el públic vol saber immediatament sempre *el que representa* el que té al davant del nas, el que li arriba a les orelles, el que li burxa la vista. Desconeix cap altra actitud: al pa, pa, abans de dir-vos què em sembla, digueu-me això què vol dir, què significa, què representa!

Davant una escultura, aquests senyors no sabran mai si els agrada o si no els agrada, si abans no saben l'argument. *I aquesta senyora? —És una Venus. —Ah! És una Venus! Caram, caram, maca, veu? trobo que està molt bé. I aquesta altra, també és una Venus potser? —No senyor, això és una bèstia. —Ja. Sí, ara badava jo, i tant! És ben feta també: aquests pèls de la cua semblen naturals, oi? Ai caram!... Però, això d'aquí sí que no m'agrada: no entenc pas el que representa...*

Ja hi tornem a ésser; qui gosaria encarar-s'hi i intentar una explicació contundent? És impossible que davant d'un cas així encara els homes tinguin esperances: com pot comprendre's la bellesa, com pot comprendre's l'art, a través d'unes concepcions tan enriquetades?

I no és greu tan sols això pel que atany a un volum determinat de persones en quant als plans que fan la seva fesomia. Si no tingués altra transcendència, podríem limitar-nos a tenir generositat i sentir-nos cristianament compassius. Però és que la transcendència salta els límits íntims i arriba a tarar la característica determinant d'una gran col·lectivitat. D'una col·lectivitat que no pot estar allunyada dels problemes que l'art en tots els seus camins planteja. D'una col·lectivitat que concretant-la, pel seu ofici necessita de les arts aplicades.

D'aquí el nostre doble lament: per una banda la visió dels nostres individus, i per l'altra la visió de les nostres col·lectivitats. Si cadascú pel seu cantó prescindís de furgar per saber el que representen moltes coses, contentant-se —i tant!— de saber valorar-les i criticar-les, només comprenent-les, quin salt més llarg que faríem.

Saber aguantar fortament les regnes de la fantasia en cerca de l'anècdota i aturar-se serenament davant de cada realitat, admirant-la o rebutjant-la, penetrant-la, mesurant-la, descobrint-la en definitiva. Per què cercar què representa una melodia que ens entra al cor per les orelles? Per què cercar què representa una tela que ens obre els ulls admirativament? Per què cercar què representa la mostra del vestit que hem comprat a cal daixonesses, si el vestit ens plau?

En una paraula: ens interessa més l'argument, sovint, que l'obra. En un quadre hi veiem més aviat una casa de pagès que no pas una tela. Veiem més aviat una Senyora que una escultura. Un murmuri de la selva que no pas una obra musical. Una flor, una guineu, que un teixit.

Per això quan no trobem la casa de pagès, la Senyora, el murmuri de la selva, la flor, la guineu, clavem cops de cap per les parets cercant què redimontri, doncs, representa, i no ens interessa absolutament saber res més: la qual cosa no vol dir sinó que, dintre nostre neguem de dalt a baix justament allò que deuríem més venerar i que és l'essència mateixa de l'art. No sabem confegir el mot: creació.

Francesc TRABAL
[*Diari de Sabadell*, 5-XII-1926]

BIBLIOGRAFIA

- BACH, M. (1985): «Francesc Trabal, un humor impossible», dins TRABAL, F. (1985): *De cara a la paret*, ed. M. BACH. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, p. 13-32.
- BACH, M. (1991-1992): «El “Coro” de Santa Rita, altrament anomenat Grup de Sabadell», *Arraona. Revista d’història*, núm. 9 i núm. 10, tardor de 1991 i primavera de 1992, p. 67-80 i 59-75.
- BACH, M. (2002): *La colla de Sabadell. Entre el Noucentisme i l’avantguarda*. Sabadell: Fundació La Mirada.
- BALAGUER, J. M. (ed.) (1995): «Armand Obiols “critica” els companys de Sabadell», *Els Marges*, núm. 53, setembre de 1995, p. 47-63.
- BALAGUER, J. M. (1996a): «Armand Obiols 1928: contra la felicitat a Lil·liput», dins OBIOLS, A.: *Buirac*. Sabadell: La Mirada, p. 9-56.
- BALAGUER, J. M. (1996b): «Francesc Trabal i la paròdia de la novel·la», dins CASACUBERTA, M. / GUSTÀ, M. (ed.): *De Rusiñol a Monzó: humor i literatura*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, p. 67-87.
- BALAGUER, J. M. (1999): «“Knockin’ on heaven’s door”. Sobre la narrativa de Joan Oliver», *Serra d’Or*, núm. 475-476, juliol-agost de 1999, p. 51-53.
- BALAGUER, J. M. (2007): «Pere Quart: *Bestiari*», dins BARÓ, M. / COLOMER, T. (coord.): *El patrimoni de la imaginació: Llibres d’ahir per a lectors d’avui*. Palma: Institut d’Estudis Balearics, p. 166-171.
- BALAGUER, J. M. / CAMPILLO, M. (2001): *Centenari Francesc Trabal (1899-1999)*. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes.
- BALAGUER, J. M. / CAMPILLO, M. (2010): «No va ser broma, el “Grup de Sabadell”», dins D. A., *Una esperança desfeta. Sabadell 1931-1945*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell. Museus Municipals de Sabadell.
- CARNER, J. (1986): «De l’acció dels poetes a Catalunya», *Empori*, núm. 9, 10 i 12 (març, abril i juny de 1908); recollit a CARNER, J.: *El reialme de la poesia*, ed. N. NARDI i I. PELEGRÍ. Barcelona: Edicions 62.
- CASANOVAS I ROMEU, A. (2011): *Miquel Carreras Costajussà (1905-1938)*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, p. 55-98.
- CASTELLANOS, J. (ed.) (1988): *El modernisme. Selecció de textos*. Barcelona: Empúries.
- CASTELLANOS, J. (1989): «Ramon D. Perés i l’actitud modernista», *L’Avenç*, núm. 125, abril de 1989.
- CASTELLANOS, J. (1996): «Mercat del llibre i cultura nacional (1882-1925)», *Els Marges*, núm. 56, octubre de 1996, p. 5-38.
- CASTELLANOS, J. (2003): «El llibre i la modernització del mercat literari», dins COMPAGNA, A. M. / DE BENEDETTO A. / PUIGDEVALL, N. (ed.) (2003): *Momenti di cultura catalana in un millenio*, vol. II. Nàpols: Liguori, p. 175-186.
- CASTELLANOS, J. (2005): *Escriure amb el ritme de la sang. La represa de la novel·la catalana (1925-1929)*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- CASTELLANOS, J. (2006): «El modernisme: els intel·lectuals i la política», dins PANYELLA, R. / MARRUGAT, J. (ed.) (2006): *L’escriptor i la seva imatge. Contribució a la*

- història dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: GELCC i L'Avenç.
- CASTELLANOS, J. (2013): *Literatura i societat. La construcció d'una cultura nacional*. Barcelona: L'Avenç.
- COMADRAN ORPI, M. (2014): *El procés d'expansió del Noucentisme cap a «segones ciutats». El cas de Sabadell (1910-1923)*. Bellaterra: Tesi doctoral dirigida per Jaume Aulet, p. 402-449. Consultable a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/285042>>.
- MARRUGAT, J. (2002): «Formació i consolidació de la poètica de Pere Quart», *Els Marges*, núm. 69, gener de 2002, p. 65-83.
- MARRUGAT, J. (2008): «Armand Obiols i la configuració del Grup de Sabadell (1918-1928)», *Els Marges*, núm. 85, primavera de 2008, p. 17-51.
- MARRUGAT, J. (2010): «Noucentisme i modernitat. Una aproximació», dins PANYELLA, R. (ed.): *Concepcions i discursos sobre la modernitat en la literatura catalana dels segles XIX i XX*. Lleida: PUNCTUM i GELCC.
- MARRUGAT, J. (2013): «Josep Carner i Armand Obiols: amistat, cultura i política en la fàbrica de la Catalunya moderna», dins OBIOLS, A. / CARNER, J.: *Cartes 1947-1953*. Sabadell: Fundació La Mirada.
- MARTÍN I BERBOIS, J. L. (2007): «La relació de Miquel Carreras amb la Colla de Sabadell i Els "dillunsos" de Cal Llonch», dins CASANOVAS, A. (ed.): *Miquel Carreras: 1905-1938. Esforç i reflexió. Memòria d'una ciutat*. Sabadell: Obra Social Caixa Sabadell; Ajuntament de Sabadell; Fundació Bosch i Cardellach, p. 24-31.
- MURGADES, J. (1987): «El Noucentisme», dins de Riquer, M. / Comas, A. / Molas, J. (dir.): *Història de la literatura catalana*, vol. 9. Barcelona: Ariel, p. 9-72.
- OBIOLS, A. (1996): *Buirac*. Sabadell: La Mirada.
- OLIVER, J. (1999): *Obra en prosa*. Barcelona: Proa.
- PUIG MOLIST, C. (2001): *Les col·laboracions de Joan Oliver al Diari de Sabadell (1923-1928)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RESUM

Aquest article exposa que el pensament crític va ser la base de totes les actuacions i les obres del Grup de Sabadell. De fet, tots els seus membres van exercir de crítics literaris i van escriure articles crítics sobre molts altres aspectes de la cultura i de la societat. És per això que el grup va néixer envoltat de polèmiques. Al llarg de l'article s'analitza part de l'activitat del grup entre 1924 i 1928: es ressegueixen algunes de les polèmiques que va provocar i es comenten breument algunes de les primeres obres literàries d'Armand Obiols, Francesc Trabal i Joan Oliver per mostrar que tenen la crítica com a nucli generador. Finalment, s'editen alguns dels textos crítics d'Obiols, de Trabal i d'Oliver.

PARAULES CLAU: pensament crític, crítica literària, Grup de Sabadell, Armand Obiols, Francesc Trabal, Joan Oliver.

ABSTRACT

Critical creativity and creative criticism:
The cultural concerns of the Sabadell Group in the years 1924-1928

This article shows that critical thought formed the basis of all the activities and work undertaken by the Sabadell Group. The fact is, all members of the group were literary critics and wrote critical articles on many other aspects of culture and society. It is for this reason that the group was from the start surrounded by controversy. In the article we analyse a part of the group's activity between 1924 and 1928: we look at some of the controversies that they have aroused and comment briefly on some of the first literary works of Armand Obiols, Francesc Trabal and Joan Oliver with the aim of showing that their work has a critical bias. Finally, we edit some of the critical texts written by Obiols, Trabal and Oliver.

KEY WORDS: critical thought, literary criticism, Sabadell Group, Armand Obiols, Francesc Trabal, Joan Oliver.